

## Hledání smyslu jedné básně Celanovy

Dvě protokolové věty: básně P. Celana fascinují / rozumí se, nikoli každého, ale mnohé / a žádná báseň Celana není od začátku až do konce plně srozumitelná. Že fascinuje to, co je nesrozumitelné nebo jen napolo srozumitelné, co je tedy více nebo méně záhadné, není věc neslýchaná, nýbrž spíše triviální. O moderním hermetickém básnictví / "kaum eine Zeile voll zu verstehen" / se utvořil názor, že představuje "absolutní umění slova", umění nepředmětné. Co se tím myslí? Nepředpokládá se, že estetic-ky relevantní je pouhá zvuková podoba útvaru. Slovo jako element jazyka zahrnuje zvuk i význam. Slovo jednak patří do jazyka jako druhá stránka znaku, jednak odkazuje mimo jazyk do světa věcí. Jazykový význam a věcná reference slov se nekryjí, i když zpravidla význam slouží referenci. Vázne-li odkaz slova do světa věcí, vystupují více vnitrojazykové vztahy, vztah mezi zvukem a významem a vztah mezi jazykovými významy slov.

<sup>Smad byl</sup> ~~První~~ prvotní a úporný úmysl <sup>Paula Celana</sup> ~~Celana~~ dokázat, že ještě v této době jsou ještě možné básník a báseň. Báseň v smyslu odedávna přijatém, tj. jako artistní jazykový útvar, který také něco sděluje o světě a o básníkovi. Jazykový artismus se konečně o věcné sdělení, třeba druhotné, opírá. Je jisté, že sdělení může být jen náznakové a do promlouvání může být <sup>mlčení</sup> ~~zabudováno~~ ~~zabudováno~~. V jednom výroku o tom, proč se

odhodlával psát básně, Celan se nedvojsmyslně dovolal "své skutečnosti"/"um mir Wirklichkeit zu entwerfen"/.

Mezi pokusy o interpretaci Celana, prorážející ne-srozumitelnosti a usilující o průběžný a celistvý výklad, proslul esej W. Jense o jedné básně ze sbírky Sprachgitter. <sup>Zdání</sup> ~~Nepřinadlá jako~~ básen příliš temná a zčásti je třeba souhlasit s Jensovou interpretací. Jde o básen Matière de Bretagne:

Ginsterlicht, gelb, die Hänge  
eitern gen Himmel, der Dorn  
wirbt um die Wunde, es läutet  
darin, es ist Abend, das Nichts  
rollt seine Meere zur Andacht,  
das Blutsegel hält auf dich zu.

Trocken, verlandet  
das Bett hinter dir, verschilft  
seine Stunde, oben,  
beim Stern, die milchigen  
Priele schwatzen im Schlamm, Steindattel,  
unten, gebuscht, klatzt ins Gebläu, eine Staude  
Vergänglichkeit, schön,  
grüsst dein Gedächtnis.

/Kanntet ihr mich,  
Hände? Ich ging  
den gegabelten Weg, den ihr wiest, mein Mund  
spie seinen Schotter, ich ging, meine Zeit,  
wandernde Wächte, warf ihren Schatten -  
kanntet ihr mich?

Hände, die dorn-  
umworbene Wunde, es läutet,  
Hände, das Nichts, seine Meere,  
Hände, im Ginsterlicht, das  
Blutsegel  
hält auf dich zu.

Du  
lehrst  
du lehrst deine Hände  
du lehrst deine Hände du lehrst  
du lehrst deine Hände schlafen

První sloka je jasně popis výhrůžné, jedovaté kra-  
jiny bretanského pobřeží za západu slunce. Stráně  
jsou porostlé kručinkou, večerní zvonění, moře se  
vzdouvá, ale světlá žluť kručinky připomíná hnis,  
kdo svolává moře k pobožnosti je místo Boha NIC,

trn keřů loudí rány, loďka s krvavě červenou plachtou má namířeno k chodci.

Druhá sloka se obrací k pomezí země a moře. Za odlivu vyschlé dno, jako vždy, obdívá sáulož s hvězdou nahoře, v bahně, je živo, jako vždy, jako symbol pomíječnosti tu stojí osamocený keř, on zdraví paměť chodce. Čím chodce oslovuje, se neříká.

Další sloky, tj. závěr básně, jsou však záhadné. Klíčovým slovem obou slok jsou "ruce". Nejprve jsou to ruce jako ukazovatel cesty, kterou chodec nyní šel, ale mají patrně ještě další význam, který dává smysl závěru básně. Chodec přechází do první osoby, když oslovuje "své" ruce, když naznačuje, že ruce mu ukazovaly cestu svou dobou. Ještě jednou je vyvolán jed krajiny, ale do zvolání jsou teď zahrnuty ruce. Závěrem chodec, znova v druhé osobě, prohlašuje, že své ruce učí spat.

Jens chápe závěr básně jako vyznání křesťanské: rána spáchaná trnem se stává krvavým znakem Páně a purpurová plachta sukrem pašijním. Avšak "evokaci rukou" Jens ponechává nevysvětlenou.

Ruce v této <sup>závěru</sup> ~~závěru~~ jistě nejsou symbol křesťanský, nýbrž židovský: symbol kohenů, kněžského rodu, podle kněžského požehnání /birkat kohanim/. Symbol známý tím, že byl pravidelně vypodobněn na náhrobcích kohenů.

Chápeme-li takto "ruce" v Celanově básni, odmítáme docela výslednou interpretaci Jensovu. Stal se závěr básně nyní prhlednější? Chodec se zřejmě vyznává, že šel svou životní cestu pod znamením rukou jedovatým krajem. A poslední řádky, zdá se, přijímají znamení rukou jako hřbitovní symbol. Totožné se smrtí je pro básníka oněmění. Štěrka byl vypuštěn z jeho úst. Název literárněhistorický snad odkazuje ~~na~~ tematicky na literaturu.

Oavel Trust